

Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Yaşadıkları Sorunlar: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri Örneği

DOI: 10.26466/opus.358194

*

Bayram Akay* - Abdullah Uslu** - Muhammet Fatih Sancar***

*Dr. Öğr. Ü., Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Kırklareli / Türkiye

E-Posta: bayramakay@klu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-4658-6994](https://orcid.org/0000-0003-4658-6994)

**Öğretim Görevlisi Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye A.S.M.K MYO, Muğla / Türkiye

E-Posta: abdullahuslu2008@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-3660-7096](https://orcid.org/0000-0002-3660-7096)

***Öğretim Görevlisi, Siirt Üniversitesi, TİOY, Siirt / Türkiye

E-Posta: mf.sancar@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-7712-4082](https://orcid.org/0000-0002-7712-4082)

Öz

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim ve lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma için nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; staj öncesi bilgilerin verilmesi, öğrencilerin staj sürecindeki uyum sorunları, hizmet içi eğitim almaları, rotasyon sonucu diğer departmanlarda çalışmaları, barınma imkânları, haftalık izinler, çalışanlar arası ilişkiler ve okulda verilen eğitimi uygulama imkânları gibi sorunlarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin staj sorunlarını algılamaları ile demografik özelliklerine göre farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Staj, Staj Sorunları, Turizm Eğitimi

Tourism Education Students Live Problems in Internship Periods: Undergraduate and Secondary Tourism Students Sample

*

Abstract

The purpose of this study is to determine the problems encountered by the students who are studying tourism education at the secondary and undergraduate levels during the internship process and to offer solutions. The survey technique was used for the research. As a result of research; Giving information before the internship, adaptation problems of students during internship, in-service training, Work in other departments as a result of rotation, sheltering facility, weekly leave, between employees relationships and school education practice opportunities as problems were founded. In addition, there were differences according to students' perception of internship problems and demographic characteristics.

Keywords: *Internship, Internship Problems, Tourism Education*

Giriş

Şiddetli rekabetin hakim olduğu küresel iş dünyasının yükseliş gösteren alanlarında kalifiye personelin yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, turizm alanında çalıştırılacak iş görenin niteliği; hizmetin kalitesini ve sürekliliğini sağladığından, turizm endüstrisinde çalıştırılacak personellerin nitelikleri ve gelecek beklentileri giderek önem kazanmaktadır (Üzümcü, Al-yakut ve Günsel, 2015, 81).

Turizmde kalitenin artırılması ile ilgili olarak ülkemizde sektöre personel sağlayan çeşitli eğitim kurumlarının bulunmasıyla beraber, bu eğitim kuruluşlarında verilen teorik bilgiye ek olarak, uygulamalı dersler ve uygulama kapsamında yapılması zorunlu olan staj süreci vardır. Staj, öğrencilerin sektör ile tanıştıkları ilk dönem olmakla birlikte, bu süreç içerisinde elde etmiş oldukları bakış açıları ileride bu mesleği yapma durumları ile ilgili olarak, önemli sayılabilecek hususlardandır (Pelit ve Güçer, 2006, 140)

Çalışmamızda, birinci bölümde; turizm sektörü, eğitim, mesleki eğitim, turizm eğitimi, turizm eğitimi önem ve amaçları, staj, turizmde staj, mesleki eğitimde staj faaliyetlerinin önemi ve turizm eğitiminde stajın mesleki açıdan önemi vurgulanmıştır. Ayrıca turizm eğitiminde staj sorunları başlığı altında da; staj sırasında karşılaşılan sorunlar, ortaöğretim düzeyindeki turizm eğitiminde beceri eğitimi, sektör beklentileri, başarıyı sağlayıcı etkenler ve staj ile ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde ise; turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği' üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, elde edilen bulgular ve tablolar bu bölümde yer almıştır.

Turizm Sektörü, Eğitim, Turizm Eğitimi ve Staj

Turizm Sektörü; Turizm endüstrisi, hızlı bir gelişme ve büyüme gösteren sektörler arasında gösterilmektedir. Uluslararası anlamda sınırların ortadan kalkmasıyla, dünya daha da küçülmeye başlamış ve böylece turistler daha uzak yerlere gitme eğilimine girmiştir. Bunun diğer bir

sebebi ise, bireylerin gelirlerinde artış meydana gelmesi ve bunun etkisiyle bireysel gelirlerden turizme ve tatile ayrılan tutarın artması ile ulaşım ve iletişim alanındaki hızlı ilerlemeye ek olarak, turistlerin hiç görmedikleri ve merak ettikleri yeni yerleri ziyaret etme isteğidir. Turizm sektörü kısaca “kar amacı bulunmayan turizm organizasyonlarından, turizm pazarlama eylemlerinden, ulaştırma, yiyecek ve içecek hizmetlerinden, turizm mağazalarından ve turizm konusundaki diğer faaliyetlerden meydana gelen bir endüstridir (Taşkın, 2006, 14).

Turizm sektörünün çeşitli hizmetleri ve faaliyetleri bir başlık içerisinde toplayan özelliği, elde ettiği farklı fonksiyonlar ve ekonomiye sağladığı katkılardan kaynaklanmaktadır (Türkseven, 2012, 10).

- Turizm sektörü, ekonominin tarım ve sanayi gibi bazı sektörlerle karşılıklı etkileşim içerisinde olan bir endüstridir.
- Turizm sektörü, gelişen ülke ekonomileri için ödemeler dengesinin önemli döviz kaynaklarından birisi durumuna gelmektedir.
- Turizm sektörü, istihdam imkânları yetersiz düzeyde gelişen ülkeler için istihdam oluşturan, bu şekilde işsizliğin azalmasına katkı sağlayan bir endüstridir.
- Turizm sektörü, devletler ve alanlar arası ekonomik ve kültürel değişim konusunda önemli bir unsur olan sektördür.
- Turizm endüstrisi, sahip olduğu kaynakları koruyan ve bu kaynaklara zarar verebilecek bir endüstri özelliği göstermektedir.

Eğitim; kişilerin davranışlarında kendi yaşantıları yolu ile bilerek istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) farklılıklar ortaya çıkarma süreci olarak tanımlanmaktadır (Ulama, Batman ve Ulama, 2015, 342). Eğitim kişinin hareketlerinde kendi hayatı aracılığıyla ve bilinçli olarak istedik değişme oluşturma aşamasıdır. Ayrıca personele nitelik kazandırır, üretimdeki emek faktörünün verimliliğini artırır, gelecek neslin, toplum yaşamında yerlerini almaya hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar kazanmalarına, kişiliklerini ilerletmelerine yardımcı olur (Civelek, 2014, 20). Yapılan çalışmalar, kendini eğitmiş çalışanın, eğitim konusunda daha yetersiz çalışandan daha fazla gelir sağladığını, ortaya çıkan farkın, kalifiye personele ihtiyaç arttıkça daha fazla olacağını ve

eğitim nedeniyle yapılan işlerin fazla zaman geçmeden karşılığını vereceği sonucunu çıkarmaktadır (Barrows ve Powers, 2009).

Halk olarak ilerlemenin, büyümenin temelinde öğrenme, eğitime ve bilinçlenme yer alır. Tarihin her döneminde yaşam seviyesini arttırmış, medeni toplumlar bu seviyeye ötekilerden daha iyi, daha fazla bir eğitimle elde etmişlerdir (Dağdeviren, 2007, 9). Eğitim ile insanın kişisel özelliklerinin geliştirilmesi hedeflenir. Eğitimin ana hedeflerinde biri, bireyin doğuştan elde ettiği bazı yetenekleri ortaya çıkarmak ve geliştirmektir. Gerçekleştirilecek eğitimin onu iyi yönde geliştirmesi ümit edilir. Eğitim, yalnızca bireyi tüm yönleriyle geliştirmek değil aynı zamanda onun insani ve nitelikli bir yaşam devam ettirmesini de sağlamaktır. Bu yönüyle eğitim değer oluşturma, bireyi bu değerler doğrultusunda iyi ve güzele yönlendirme işidir (Çevik, 2012, 17).

Türkiye’de formal eğitim örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde uygulanır. *Örgün eğitim*, belli yaş sınıfındaki kişilere, hedefine uygun biçimde okul ortamında verilen eğitimdir. Diğer bir ifade ile örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, hedefe göre hazırlanmış programlarla, okul içerisinde belli bir düzende yapılmış eğitimdir. *Yaygın eğitim*; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da örgün eğitim sisteminin herhangi bir kademesinde yer alan veya bu kademedeki ayrılmış ya da sona erdirmiş bireylerden oluşur (Civelek, 2014, 21).

Mesleki Eğitim; uzmanlaşmamış ya da yarı uzman personelini, uzmanlık gerektiren ve özel nitelikteki işlere hazırlamak için yapılan çalışmaların tümüdür. Mesleki eğitim, toplumdaki kişilerin bir mesleğe sahip olabilmesi ve mesleğe uygun bilgi ve becerilerin kazandırılacağı bir süreçte gelişmesi ve yetişmesi için yapılan bir eğitim öğretim sistemidir (Altinel, 2016, 13). Mesleki eğitimin, Türk eğitim sisteminde önemli bir konumu bulunmaktadır. Bunun nedeni ise; öğrencilerin eğitim sırasında sektör deneyimi elde etmesi ve böylece de mezuniyetin ardından mesleki ve teknik becerilere sahip olmasıdır. İşletmeler böylece genç, dinamik ve işe hâkim personellerle çalışma imkânına sahip olmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin bu ölçüde olumlu tarafları olmasına rağmen, istihdam konusunda sorunlar da yaşanmaktadır (Pak, 2015, 10).

Bir toplum için en önemli kaynaklardan biri işlenmemiş insan gücü varlığıdır. Bu kaynağa işlerlik kazandıran mesleki ve teknik eğitimin tasarruflu ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Bu konuda mesleki ve teknik eğitime sahip kişiler, diğer bireylere kıyasla ekonomik değişimden daha az etkilenmektedir. Bundan dolayı mesleki ve teknik eğitim, kişinin farklılaşan ekonomik koşullara uyumunu kolaylaştıran ve bu gelişmelerden yararlanmasını sağlayan bir teminattır (Sarı, 2007, 7).

Turizm Eğitimi; İnsan kaynağına dayalı bir sektör olan turizm sektörünün en önemli problemlerinden biri nitelikli personel eksikliğidir. Turizm sektörünün nitelikli personel ihtiyacını karşılamak amacıyla turizm eğitimi veren çeşitli düzeylerde programlar bulunmaktadır. Bu programlar; örgün eğitim içerisinde bulunan ortaöğretim ve yükseköğretim programları ile yaygın eğitim içerisinde yer alan çeşitli kurs ve sertifika programlarından meydana gelmektedir (Tekbalkan, 2015, 17). Mesleki turizm eğitimi; turizm endüstrisindeki tüm firmaların talep ettikleri teorik ve pratik, bilgi ve becerilere sahip işgücünü yetiştirmeyi, personele işlerini daha iyi yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri sistemli olarak kazandırmayı sağlayan bir süreçtir (Aymankuy ve Aymankuy, 2013, 3).

Turizm eğitimi farklı kaynaklarda farklı şekillerde sınıflara ayrılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan biri aşağıdaki yer almaktadır (Öncüer, 2006, 65):

- Toplum için Turizm Eğitimi: Bazı yayın organları vasıtasıyla veya yapılan kurs, seminer, konferans vb. aktivitelerle toplumun turizm alanında bilinçlendirilmesi faaliyetleridir.
- Genel Turizm Eğitimi: Turizm meslek okullarından farklı olarak, normal eğitim hizmeti sunan eğitim kurumlarında verilen turizm eğitimidir.
- Mesleki Turizm Eğitimi: Turizm endüstrisinde görev alacak ara personele, meslek yüksekokulları, Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri vb. okullarda verilen turizm eğitimidir.
- Akademik Turizm Eğitimi: Turizm sektörü için yönetim için personel yetiştirmeyi hedefleyen turizm işletmeciliği ve otelcilik

yüksekokulları ve 4 yıllık eğitim veren turizm ile ilgili diğer okullarda verilen eğitimidir.

Turizmin emek-yoğun özelliği ve sektörde kalitenin yükseltilmesi ihtiyacı sebebiyle eğitilmiş işgücüne olan ihtiyaç devamlı olarak artış göstermektedir. Turizm eğitiminin önemi özellikle şu konularda ortaya çıkmaktadır (Türkseven, 2012, 20-21):

- Turizm eğitimi sektöre yeterli işgücü kazandırmalıdır.
- Dünya piyasasında yer alan firmalarda aranan ana niteliklerden birisi de kalifiye işgücüdür. Örneğin; tur operatörleri, işgöreninden memnun kalmadıkları işletmeler ile birlikte çalışmamaktadırlar.
- Turizmde sadece üretim kısmında değil, pazarlama, reklam ve satış kısmında da kalifiye personele ihtiyaç duymaktadır. Özellikle dünya turizminde bu tür personellere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.
- Mesleki eğitim seviyesindeki kalite ile ekonomik ilerleme arasındaki ilişki; yetki, sorumluluk ve verimlilik arasındaki bağımlılık kaliteli turizm eğitim ve öğretimini gerektirmektedir.
- Turizm işletmelerinde işgücü maliyetinin işletme giderleri içinde önemli bir yer tutması sebebiyle birim iş gören için elde edilen verimin artırılması gerekmektedir. Bundan dolayı turizm personelinin kalitesini arttıracak eğitim ve öğretim mecburidir.
- Turizmde eğitim sadece firmalarda görev yapan işgören için değil, aynı zamanda turizm alanında planlama ve politika konularında karar verici olacak kişiler ve bu konularda çalışma üretecek akademisyenleri yetiştirmek bakımından da önemlidir.

Türkiye’de turizmle ilgili ilk önemli çalışmalar 1940’lı yıllar itibariyle başlamıştır. Eğitim konusunda, 1950’li yılların başında Ankara ve İstanbul’da garson ve aşçı yetiştirmek üzere iki kısa süreli kurs ile başlanmıştır. Bu kurslar bir süre devam etmiş, ancak sonradan kapatılmıştır. Anadolu otelcilik ve turizm meslek liseleri ise; Türkiye’de ilk kez Ankara’da 1961-1962 öğretim yılında “otelcilik okulu” ismiyle açıldıkları ve bu eğitim kurumlarının öğretim süresinin 1962-1963

öğretim yılında üç yıla çıkarıldığı görülmektedir. 1964-1965 öğretim yılından itibaren öğrenciler, turizm işletmelerinde iş başı eğitimi çalışmalarına başlamışlardır (Sarı, 2007, 13). Günümüzde ülkemizde turizm eğitimi veren kurumların daha çok yükseköğretim seviyesinde olması çeşitli problemleri ortaya çıkarmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde mevcut turizm eğitimi veren kurumların, genellikle kurslar ve ortaöğrenim seviyesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Turizm eğitimi veren kurumların artışı ve buna bağlı olarak mezunların sayısındaki artışa rağmen, eğitilmiş işgücü sayısındaki beklenen artışın sektöre yansımaması diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Bunun nedeni turizm sektöründe çalışanlar, eğitilmiş personeller ve mezunları koruyan herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sonucunda turizm mezunları diğer sektörlerle yönelmektedir. Yapılan araştırmalara göre de turizm eğitimi veren okullardan mezun olan bireylerin süre sonra sektörden kopuşu tespit edilmiştir (Ehtiyar ve Üngören, 2006, 161).

Staj; turizm öğrencilerinin eğitim gördükleri okulda kazandıkları teorik bilgileri uygulama fırsatı buldukları ve turizm sektörüyle tanışıp mezun olduklarında sektörde kalıp kalmama konusunda kararlarını vermelerinde etkili olan bir süreçtir. Bir diğer tanımla staj, kuramsal meslek bilgisine sahip bireylerin, aldıkları akademik bilgileri iş yaşamında kullanma ve deneme, başka bir deyişle, elde ettiği bilgileri, uygulayarak davranışa dönüştürme tecrübesidir (Çetin, 2005).

Staj eğitimi, öğrenmenin temelidir. Öğrenmek, personellerin davranışlarını olumlu olarak etkilemektedir. Bu yüzden staj eğitimine önem verilmelidir. Staj; öğrencilere gerçek hayat ile ilgili tecrübe elde etme, bu sektörün uygunluğu konusunda bilgi edinme ve özgeçmişlerine eklenecek bir referans almasına ek olarak teori ile pratik arasındaki boşluğu doldurma gibi çeşitli imkanlar sağlamaktadır (Olçay vd., 2015, 325).

Stajın özellikle mesleki alanda eğitim alan öğrencilere sağladığı çok sayıda avantaj bulunmaktadır. Öğrencilerin eğitim dönemlerinde sektörde yapmış oldukları staj faaliyetleri, mesleki eğitimin önemli problemlerinden biri olan günü geçmiş bilgileri güncellemeye imkan sağlayarak, işletmelerdeki gerçek işlerin öğrenciler tarafından bilinmesine imkan tanınmaktadır. Stajlar, öğrencilere gerçek deneyimleri ve çalışma şart-

larını görmek, sektör gelişimleri için ihtiyaç duyulan yetkinlikleri elde etmelerini sağlamak, sektörde çevre edinmek gibi bazı olanaklar da sağlamaktadır. Bu çerçevede işletmelerde bilinçli, sistemli, amacına uygun şekilde yapılacak bir staj, öğrencilerin mesleklerine ve ileriye çok daha uygun ve iyi hazırlanmalarını sağlayacaktır. Öğrencilerde iş disiplini ve meslek ahlakı gibi olgular gelişirken, staj etkinlikleri sırasında üretime sağladıkları katkı karşılığı belli bir ücret alacaklar, mesleklerinde gelişim sağlamak için uygun bir ortam ve imkana sahip olacaklardır. Buna ek olarak staj, öğrencilerin gelecekte yapacakları görevlere ilişkin iş koşullarını tanıtmaya, işleri öğretme, sorumlulukları aşılama, işe uyum sağlama gibi yararları olan bir eğitim sistemi olarak da değerlendirilebilir. Bu doğrultuda staj yapılan dönem boyunca stajyerlere bilgi vermek, işin sıkıntılarını ve teknik inceliklerini öğretmek, staj sonunda da stajyerlere başarılı yönlerini olduğu kadar yanlışlarını ve eksiklerini de bildirmek gereklidir (Emir, Pelit ve Arslan, 2010, 144).

Staj faaliyetlerinin yararlarını genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Türkseven, 2012, 96);

- Personellerin mesleki bilgisi ve becerilerini olumlu etkiler.
- Personellerin moralini artırır.
- Personellerin firmanın isteklerini daha iyi kavramasına etkide bulunur.
- İşletme imajına olumlu olarak etki eder.
- Personellerin birbirleriyle olan şeffaflık, dürüstlük ve güven duygusunu artırır.
- Yapılacak iş ile ilgili farklı teknik unsurların kullanılmasında olumlu etkiye sahiptir.
- Çalışanı başarılı olmaya yönelten motivasyon, firmaya bağlılık, liderlik bilgi ve becerileri, tutum ve davranış geliştirilmesi gibi konularda önemli katkı sağlar.
- Yönetim ve personel arasında olumlu ilişkiler kurulmasını sağlar.
- Modern katılımcı, önerilere açık yönetim tarzını teşvik eder.
- Çalışanın sorunları çözme ve karar verme etkinliğini artırır.

Turizm eğitimi alan öğrenciler, staj ile birçok kazanım elde ederken, çok fazla sorun da yaşayabilmekteler. Öğrencilerin stajları esnasında ortaya çıkan bazı sorunları aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür (Pak, 2015, 32).

Ucuz İşgücü Olarak Görülme: Son zamanlarda özellikle otel işletmelerinde her şey dâhil sistemin yayılmasıyla beraber stajyer öğrencilere olan ilgi de büyük boyutta artış göstermiştir. Öğrenciler, işletme yöneticilerinin kendilerine ucuz işi gücü gözüyle baktıklarını düşünürken, işletme yöneticileri de bu duruma destek verir nitelikte stajyerleri diğer personellerle benzer koşullarda çalıştırmakta ve yasal hakları ve ücretlerini karşılamamaktadır.

Rotasyon ve Adaptasyon Dönemi ile İlgili Sorunlar: Stajyerler; daha önce aldığı teorik eğitimi uygulamak, pratiğe dönüştürebilmek ve tecrübe sahibi olmak amacıyla işletmelerde kısa süreli çalışan öğrencilerdir. Yapılan gözlemler sonucunda el edilen bilgiler, turizm işletmelerinde öğrencilerin bu ihtiyaçlarına uymayan çalışma şartlarının uygulandığını göstermektedir. Stajyer öğrencilerin uygulama konusundaki beklentisi ön plana çıkarıldığında, ilk olarak stajın işletmeye adaptasyon ile başlaması ve bunun içinde oryantasyon eğitimi verilmesi; sonrasında ise farklı birimleri kapsayan rotasyonla devam etmesi gerekirken, bunun az sayıda turizm işletmesinde uygulandığı görülmektedir.

Alanları Dışında Çalıştırılma: Öğrenciler genellikle kendi bölümlerinde değil, daha çok işletmenin ihtiyacı duyduğu bölümlerde çalıştırılmaktadır. Geçmişten bu yana yapılan araştırmalara bakıldığında; çoğu okulda öğrencilerin bu sorunu devam etmekte ve hala okul yönetimi tarafından gerekenler yapılmamaktadır.

Her Şey Dâhil Sistemin Getirdiği Sorunlar: Her şey dâhil sistemi ülkemizde turizm pazarlamasının bir kademesi olmasına karşılık, öğrencilerin staj yapma amaçlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun

sebebi ise; stajın amacı olan öğrencilere pratik bilgiyi vermek gerekirken, bu sistemde yer alan işletmelerin bu eğitimi sağlamamasıdır.

Sosyal Haklar ile İlgili Sorunlar: Öğrenciler stajları sırasında sosyal haklardan yeterince yararlanamamaktadırlar. 1990 yılından bu yana yapılan araştırmalara göre bu konuda çok fazla bir gelişmenin yaşanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Beslenme ve Barınma Sorunları, Personel Alanlarının Yetersizliği: Genellikle otel işletmelerinde işgören alanlarına gereken ilgi gösterilmemekte, personelin kalacağı yerlerde gereken hijyen koşulları bulunmamaktadır.

Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemlerinde karşı karşıya kaldıkları problemlerin, eğitim veren kurumlar tarafından düzenlemeler gerçekleştirilerek aşılabilecek olanları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunlar (ptiyader.org/wp-content/uploads/2015/02/Staj-Modeli.pdf);

- Eğitim veren kurumun Akademik takvimi ve turizm sektörünün yoğun döneminin aynı zamana gelmesinden dolayı ortaya çıkan sıkıntılar,
- Staj yapan öğrencilere, stajlarından dolayı ücret ödenmek istenmemesi,
- Staj yapan öğrencilere diğer işletme personeline sağlanan yeme-içme, konaklama ve ulaştırma gibi olanakların sağlanmaması,
- Orta öğretim düzeyinde turizm eğitimne sahip olan, stajını tamamlamış ve bir süre sektör tecrübesine de sahip olan öğrencilerin staj gerekliliği nedeniyle orta seviyede yönetici olarak çalışabilecekleri işlerde staj yapmak zorunda kalmaları.
- Stajda yaşanan birçok sorundan dolayı turizm öğrencilerinin naylon staja yönelmeleri,
- Çeşitli zorluklar sonucunda öğrencilerin tekrar ÖSYM sınavlarına girerek yeni iş alanlarına yönelme istekleri,

- Öğrenciler mezun olsalar dahi stajda maruz kaldıkları muamele nedeniyle turizm sektörüne karşı bir olumsuz bir duruş göstermeleri olarak sayılabilir.

Daha önceki yapılan bazı çalışmalara göre öğrencilerin turizm stajını yaptıktan sonra turizm endüstrisine olan güvenlerinin azaldığı, kariyer beklentilerinin düştüğü, ileride turizm sektöründe çalışmak istemedikleri ayrıca staj sırasında çalışma koşullarının ağır olduğu, staj yapan öğrencilerin yeterli boş zamanlarının olmadığı ve stajyer öğrencilerin yetersiz denetlenmesi şeklinde genellenmektedir (Yazıt, 2013; Türkseven, 2012). Yine bir takım çalışmalar da stajın istenilen amacına ulaşamadığına yönelik olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadırlar. Turizmin en önemli problemlerinden bir tanesi olan mevsimsellik ve iş gücü devir hızının yüksek olması halen büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metodoloji

Bu bölümde araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi, verilerin toplanması ve analizi ve son olarak araştırmanın bulgularına yer verilmektedir.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim ve lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecinde karşılaştıkları sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Diğer bir amacı ise öğrencilerin demografik özelliklerine göre staj sorunlarını algılamada farklılıkların olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için, turizm eğitimindeki mesleki staja yönelik literatür taraması yapılmış ve mevcut durumu ortaya koymak amacıyla oluşturulan anket soruları öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın kapsamını, Ülkemizdeki Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızın örneklemini Kırklareli’de turizm alanlarında öğrenim gören lisans ve ortaöğretim öğrencilerini kapsamaktadır. Araştırmamızda kullanılmak üzere toplam

160 anket yer almaktadır. Sayının kısıtlı olma nedeni zaman ve maliyet kısıtlılığından kaynaklanmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Anketler, 2017 yılı Ocak ve Nisan ayları içerisinde Kırklareli’de öğrenim gören öğrencilerle yüz yüze görüşme ile yapılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde demografik özellikleri belirleyeme yönelik 6 soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümü staj sorunlarını algılamaya yönelik 21 sorudan oluşmaktadır. Anket soruları Yazıt’ın 2013 yılında gerçekleştirdiği çalışmasından derlenerek hazırlanmış olup 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. 5’li likert ölçeği, kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, ne katılıyorum ne katılmıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum ifadelerinden oluşmaktadır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı yardımı ile analiz edilmiştir.

Öğrencilerin demografik özellikleri için frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini tespit edebilmek amacıyla pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizleri yapıp çalışmamızda yer alan 160 adet anket için çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmış ve sonucunda 21 sorunun aritmetik ortalaması alınarak “staj sorunları” diye adlandırılan boyuta parametrik testler yardımı ile demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkların olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda oluşturulan hipotezler şu şekildedir;

- H₁: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₂: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okullara (lisans-ortaöğretim) göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₃: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₄: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okudukları bölümlere göre anlamlı bir farklılık vardır.

- H₅: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.
- H₆: Lisans Turizm Öğrencileri ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında memleketlerine göre anlamlı bir farklılık vardır.

Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin demografik dağılımları, pilot çalışma, güvenilirlik analizleri, Turizm alanındaki staj sorunlarının tespit edilmesine yönelik aritmetik ortalamalar, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile hipotez testlerine yönelik bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Çeşitli Özelliklere Göre Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	97	60,6
	Kadın	63	39,4
Yaş	15-18	76	47,5
	19-22	59	36,9
	23 ve üzeri	25	15,6
Okul	Ortaöğretim(Lise)	79	49,4
	Lisans	81	50,6
Bölüm	Resepsiyon(Ön büro)	71	44,4
	Seyahat Acentesi	27	16,9
	Mutfak	57	35,6
	Diğer	5	3,1
Memleket	Kırklareli	61	38,1
	Edirne	9	5,6
	Tekirdağ	18	11,2
	İstanbul	43	26,9
	Diğer	29	18,1
Aylık Gelir	500-999 TL	10	6,2
	1000-1499 TL	36	22,5
	1500-1999 TL	49	30,6
	2000 ve üzeri	65	40,6

Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'e göre incelendiğinde; %60,6' sının erkek, %39,4' inin kadınlardan, yaşa göre dağılımında; en yüksek %47,5 ile 15-18 yaş aralığı oluştururken, en az ise; %15,6 ile 23 ve üzeri yaş aralığı, okul %50,6 ile lisans en yüksek, en az ise %49,4 ile lise, staj yaptıkları bölümde; en yüksek %44,7 ile resepsiyon (önbüro) oluştururken, en az ise; %3,1 ile diğer oluşturmaktadır. Memleketleri incelendiğinde; en yüksek %38,1 ile Kırklareli, en az ise; %5,9 ile Edirne, aylık gelirlerinde ise; en yüksek %40,6 ile 2000 ve üzeri, en az ise; % 6,2 ile 500-999 TL oluşturmaktadır.

Staj Sorunlarını Algılamalara Yönelik Bulgular; Yazıt (2013)'ın çalışmasından derlenen anketimizi pilot çalışma yapılmak üzere 52 adet çoğaltılarak, Kırklareli'de öğrenim gören turizm öğrencilerine rastgele belirlenip yüz yüze görüşme yöntemiyle anketler uygulanmıştır. Turizm öğrencilerinden elde edilen 52 adet anket ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Güvenilirlik analizi yapılabilmesi için örneklem sayısı en az $n > 50$ olması gerekmektedir (Kalaycı, 2010:403). Dolayısıyla pilot çalışma için kullanılan 52 adet anket yeterlidir. Bu sonuçlara göre çalışmada kullanılan ölçek güvenilir bir ölçektir. Bir değer kabul edilebilir sınırı için en az güvenilirlik katsayısı 0.700 üzerinde olması beklenir (Altunışık vd., 2007, 116).

Pilot çalışmanın ardından çalışmamızda elde edilen toplam 160 anketeye yönelik güvenilirlik analizleri gerçekleştirilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçek Bölümü	Cronbach Alfa Değerleri	İfade Sayısı
Staj Sorunları Ölçeği	0.910	21

Tablo 2'e göre staj sorunları ölçeğine ait pilot çalışmamızın 21 sorunun Cronbach alfa değeri ise 0.910 olarak belirlenmiştir. Buna göre elde edilen verilere göre ölçeğimiz yüksek derecede güvenilir olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan staj sorunları ölçeğine ait 21 ifadenin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık katsayılarını gösteren tablo aşağıdaki gibi yer almaktadır.

Tablo 3. Staj Sorunları ölçeğine ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Katsayıları

İfadeler	N	Ort.	S.S.	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Staj yeri bulmakta zorluk çekmedim.	160	3,43	1,430	-0,546	-1,047
Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterliydi.	160	3,58	1,211	-0,511	-0,645
Okul/üniversitedeki teorik bilgiler staj esnasında yararlı oldu.	160	3,31	1,199	-0,337	-0,72
Çalıştığım işletmede stajyerlere karşı herhangi önyargı yoktur.	160	3,05	1,253	-0,076	-0,961
Staj dönemini mesleği öğrenmenin bir parçası olarak görüyorum.	160	3,94	1,050	-1,128	0,94
İşletmede diğer çalışanlar ile Stajyerlere adil davranılmaktadır.	160	*2,87	1,279	-0,061	-1,133
İşletmeler stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır.	160	*2,87	1,239	-0,068	-0,946
Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmede yardımcı oldu.	160	*2,94	1,311	-0,138	-1,141
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı.	160	3,26	1,226	-0,412	-0,769
Staj sonrasında turizme bakış açımda olumlu gelişmeler oldu.	160	3,27	1,206	-0,445	-0,66
Yaptığım stajın mezuniyet sonrası iş yaşamında başarılı olmamda katkı sağlayacağına inanıyorum.	160	3,74	1,079	-0,951	0,562
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı.	160	3,76	1,051	-1,078	0,944
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu.	160	3,99	1,016	-1,215	1,277
Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri-çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandım.	160	3,89	1,013	-0,997	0,816
Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracığını düşünüyorum.	160	3,74	1,023	-1	0,935
İşletmeler, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı azırlamaktadır.	160	3,25	1,144	-0,555	-0,47
Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceri kazandırdı.	160	3,83	,966	-1,222	1,498
Staj eğitimi iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oldu.	160	3,80	1,292	-0,99	0,909
İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir.	160	*2,83	1,412	0,044	-1,302
Haftalık izinler düzenli verilmektedir.	160	3,19	1,325	-0,363	-0,995
Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim.	160	3,38	1,302	-0,501	-0,662
Genel olarak Staj Sorunları Ölçeği	160	3,42	,708	-0,717	1,064

Tablo 3'te görüldüğü üzere çarpıklık ve basıklık katsayıları -1 ile +1 arasında olduğu görülmekte olup bu durum verilerin homojen dağılım gösterdiğini belirtmektedir. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre verilerin homojen dağılım gösterebilmesi için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ile +1.5 arasında olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 3'te ankete katılan öğrencilerinin, turizm sorunlarını algılamalarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Öğrenciler "staj yeri bulmakta zorluk çekmedim" sorusuna (3,43) oranıyla staj yeri bulmakta herhangi bir sorun yaşamadıklarını oraya koymuştur. Bu sonucun sebeplerine bakacak olursak; Üniversitelerin uyguladığı seminerler, kariyer günleri, Liselerde ise işletmelerle olan işbirliği sonucu öğrenciler staj yerlerini kolaylıkla bulabilmektedirler.

Öğrenciler; staj sürelerinin mesleki becerilerinin gelişmesi açısından yeterli olduğunu ve bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını (3,58), Okul veya üniversitede öğrenilen teorik bilgilerin staj esnasında yapılan işlerde yararlı olduğunu (3,31) ortaya koymuşlardır. Çalıştıkları işletmelerde stajyer öğrencilere karşı herhangi bir önyargının bulunmadığı konusunda kararsız olduklarını (3,05) ve staj dönemini turizm sektöründe mesleği öğrenmenin bir parçası olarak gördüklerini (3,94) yüksek oranlar ile belirtmişlerdir.

İşletmede stajyerler ile diğer çalışanlara adil davranılmadığını (2,87), İşletmeler stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate alınmadığını (2,87) ve yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı olmadığını (2,94) vurgulamışlardır. Staj yapan turizm öğrencilerinin hemen hemen hepsinin işletme ile ilişkiler konusunda sorun yaşadıkları gerçektir. Bu durum, işletme çalışanlarının stajyer öğrencilere geçici gözle bakmalarından kaynaklanabilmektedir. İşletmelerin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate almamalarının stajyerlerin işletme yöneticileriyle ve çalışanlarıyla olumlu bir iletişim kurmalarını engellediği söylenebilir. Yabancı dillerini geliştirmeye yardımcı olmaması sebebine bakacak olursak; işletmelerdeki yoğunluk nedeniyle stajyerlerin yabancı dillerini aktif halde kullanamaması ve karşılıklı iletişime geçebilecekleri kişilerin bulunmamasından kaynaklanabilmektedir.

Staj yaptıktan sonra eğitim aldıkları bölüme olan ilgilerinin arttığı (3,26) ve staj sonrası turizme bakış açılarında olumlu gelişmeler olduğu (3,27), konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Yapılan stajın

mezuniyet sonrası iş yaşamlarında başarılı olmalarında katkı sağlayacağını (3,74), yaptıkları stajın mesleki açıdan kendilerine olan güvenlerini arttırdığını (3,76), yapılan stajın iş yaşamlarını tanımlarında yardımcı olduğunu (3,99) da ortaya koymaktadırlar. Staj döneminde zevkli bir şekilde çalışılacağı gibi bazı kötü şartlar nedeniyle tamamen zevk almadan da çalışıldığı görülmektedir. Öğrenciler turizme genel olarak olumsuz bakış açılarının yerini olumlu gelişmelerin aldığı ve yaptıkları stajın mezuniyet sonrasındaki iş yaşamlarında başarıya ulaşmada katkı sağlayıcı bir etmen olarak gördükleri konusunda kararsızdırlar. Öğrencilerin staj sayesinde; kendilerine güvenlerinin yüksek oranda arttığı ve iş yaşamını yerinde görme imkânı ile daha yakından tanımlarına yardımcı olduğu da söylenebilir.

Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri konusunda deneyim kazandıklarını (3,89), İş bulma imkânını arttıracığını düşündüklerini (3,74), işletmelerin, işi öğrenmelerinde bilgi ve beceri kazanmalarında gerekli ortamı hazırlama konusunda kararsız olduklarını (3,25), Staj eğitiminin yeni bilgi ve beceriler kazandırdığını (3,83), İş disiplini ve iş ahlakı kazandıklarını (3,80) ortaya koymaktadırlar.

Öğrencilerin stajdan bazı kazanımlar elde ettiğini söylemek mümkündür. Öğrenciler staj süresince birçok işte çalışarak müşterilerle yüz yüze gelmektedirler. Bu da insan ilişkileri ve müşteri çalışan ilişkileri konusunda stajyerlere deneyim kazandırmaktadır. İşe saatinde gitmek, verilen işi gerektiği gibi yapmak, personel ve yöneticilerle bir arada bulunduğu staj süresinin iş disiplini ve iş ahlakı kazandırması gibi deneyimleri de elde ettikleri görülmektedir. Fakat işi öğrenmeleri ve gerekli ortamın hazırlanması konusunda anket katılımcılarının kararsız oldukları görülmektedir. Bunun nedeni; turizm eğitimi veren okullar turizm sektörünün en yoğun olduğu yaz sezonunda kapanmaktadır. Turizm eğitimi veren üniversitelerin kapanmasından önce turizm sezonu açılmakta ve işletmelerin personel ihtiyacı stajyer öğrenciler çalışmaya başlamadan önce karşılanmaktadır. Stajyer öğrenciler ise, çalışmaya daha geç başlayabilmekte ve sadece personel ihtiyacının en çok olduğu odalar bölümü ve yiyecek-içecek departmanında çalışabilmektedir ve öğrencilerin staj dönemlerinde çalışma saatleri içerisinde ancak işleri yetiştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Bu durum öğrencilerin; istenen düzeyde kazanımları elde etme, bunun için gerekli ortam

ve koşullarının tam olarak hazırlanıp hazırlanmaması konusunda kararsız kalmalarına yol açmaktadır.

İşletmenin lojman kapasitesinin yeterli olmadığını (2,83), haftalık izinlerin düzenli verildiğini (3,19), stajdan sonra bu sektörde tekrar çalışmayı istediklerini (3,38) ortaya koymaktadır.

Ortalamalar incelendiğinde, öğrencilerin haftalık izinleri düzenli kullanmaları konusunda kararsız olmaları, lojmanların yetersizliği gibi durumlardan şikâyet ettikleri anlaşılmaktadır. Lojmanlarda çok sayıda kişinin aynı odalarda kalmak zorunda olması, işletmelerin stajyerlere yoğun dönem olan yaz sezonunda haftalık izinlerini vermemeleri ve yine işletmelerin stajyerlerin işyerindeki araç ve gereçleri kullanmalarına izin vermemeleri öğrencilerin işletme koşullarından şikâyet etmelerine ve tekrar aynı işletmede çalışmak konusunda düşündürmeye itmektedir. Hatta öğrencilerin bu sektörden tamamen soğuyarak mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmamasına neden olabileceği gibi farklı sektörlerde de kaymalarına neden olabilmektedir.

Farklılıkların Analizine İlişkin Bulgular; Bu bölümde öğrencilerin staj sorunlarını algılamaları ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim alınan bölüm, yaş, ailenin gelir durumu, lisans-ortaöğretim, memleket) arasındaki farklılık olup olmadığı t testi ve Tek Yönlü Anova analizleri ile incelenmiştir. Çalışmamız kapsamında, normal dağılım gösteren verilere yönelik yapılan parametrik analizler ve hipotez sonuçları aşağıda sırasıyla gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Cinsiyetleri Arasındaki Farklılıkların Karşılaştırılması (t testi)

Faktörler	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Staj Sorunları	Erkek	97	3,40	,75257	-,523	,601
	Kadın	63	3,46	,63856	-,542	,589

Yapılan t testleri sonucunda cinsiyet ile öğrencilerin staj sorunları hakkındaki düşünceleri yönünden anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) bulunamamıştır. Tablo x'deki bu sonuçlara göre; "H₁: Lisans turizm öğrencileri ve ortaöğretim turizm öğrencilerinin staj sorunlarını algıla-

malarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Okullar Arasındaki Farklılıkların Karşılaştırılması (t testi)

Faktörler	Okuluna göre	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Staj Sorunları	Ortaöğretim (Lise)	79	3,32	,84512	-1,745	,083
	Lisans	81	3,52	,53118	-1,736	,085

Yapılan t testleri sonucunda okunulan okullar ile öğrencilerin staj sorunları hakkındaki düşünceleri yönünden anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) bulunamamıştır. Tablo x'deki bu sonuçlara göre; “H₂: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okullara (lisans-ortaöğretim) göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Staj sorunlarını Algılamaları ile Yaş, Okudukları Bölüm ve Aylık Gelir Durumlarına Farklılıkları

	Yaş		Okudukları Bölüm		Aylık Gelir	
	F	p.	F	p.	F	p.
Staj Sorunları	1,398	,250	,213	,887	1,581	,196

Tablo 6 incelendiğinde, Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaş, okudukları bölüm (seyahat, resepsiyon, mutfak ve diğer) ve aylık gelir durumlarının karşılaştırılması amacıyla ANOVA analizleri yapılmış olup ve anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) çıkmamıştır. Tablo 7'deki bu sonuçlara göre; “H₃: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.”; “H₄: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında okudukları bölümlere göre anlamlı bir farklılık vardır.” ve “H₅: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 7. Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin Memleketleri ile Staj Sorunları Hakkındaki Düşüncelerinin Karşılaştırılması

STAJ SORUNLARI					
	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6,973	4	1,743		0,06*
Grup İçi	72,817	155	,470	3,711	Grup 1-4*
Toplam	79,791	159			Grup 1-5*

Tek Yönlü ANOVA analizi sonucunda; lisans turizm öğrencileri ve ortaöğretim turizm öğrencilerinin memleketleri ile staj sorunları hakkındaki düşüncelerinin karşılaştırılmasında anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılıkların nereden kaynaklandığını Scheffe testi ile incelendiğinde ise öğrencilerin memleketleriyle ilgili olarak 1-4 (Kırklareli ile İstanbul) ile 1-5 (Kırklareli ile Diğer Şehirler) grupları arasında staj sorunlarını algılamalarında farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle Trakyalı olanlar ile İstanbul ve diğer şehirlerden gelenler staj sorunlarını farklı algıladıkları tespit edilmiştir. Tablo x'deki bu sonuçlar doğrultusunda "H₀: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencilerinin staj sorunlarını algılamalarında memleketlerine göre anlamlı bir farklılık vardır." kabul edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Staj mesleki eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Staj dönemi; öğrencilerin okulda öğrendikleri teorik bilgi ve becerileri işletmelerde uygulama imkânı bulmaları ve pratik yapmaları açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada staj sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sıkıntı ve sorunları öğrencilere uygulanan anket yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre elde edilen bulgular ve analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Ankette 81 meslek lisesi, 79 lisans olmak üzere toplam 160 katılımcı bulunmaktadır. 97 erkek, 63 kız öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler staj yeri bulmakta herhangi bir sorun yaşamadıklarını, staj sürelerinin mesleki becerilerinin gelişmesi açısından yeterli olduğunu ve bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Okul- üniversitede öğrenilen teorik bilgilerin staj esnasında yapılan işlerde yararlı

olduğunu, çalıştıkları işletmelerde stajyer öğrencilere karşı herhangi bir önyargının bulunmadığı konusunda kararsız olduklarını, staj dönemini turizm sektöründe mesleği öğrenmenin bir parçası olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

İşletmede stajyerler ile diğer çalışanlara adil davranılmadığını, stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate alınmadığını, stajın yabancı dillerini geliştirmelerinde yardımcı olmadığını vurgulamışlardır. Staj sonrası öğrencilerin eğitim aldıkları bölüme olan ilgilerinin arttığı ve turizme bakış açılarında olumlu gelişmeler olduğu konusunda kararsız oldukları ortaya çıkmaktadır. Yapılan stajın mezuniyet sonrası iş yaşamlarında başarılı olmalarında katkı sağlayacağını, mesleki açıdan kendilerine olan güvenlerini arttırdığını, iş yaşamlarını tanımalarında yardımcı olduğunu da belirtmişlerdir. Staj süresince sosyal ve beşeri ilişkiler hususunda tecrübe kazandıklarını, iş bulma imkânını arttıracığını düşündüklerini, işletmelerin işi öğrenmelerinde bilgi ve beceri kazanmalarında gerekli ortamı hazırlama konusunda kararsız olduklarını, staj eğitiminin yeni bilgi ve beceriler kazandırdığını, iş disiplini ve iş ahlakı kazandıklarını belirtmişlerdir. İşletmenin lojman kapasitesinin yeterli olmadığını, haftalık izinlerin düzenli verildiğini, stajdan sonra bu sektörde tekrar çalışmayı istediklerini ortaya koymaktadır.

Öneriler;

- Öncelikle öğrencilere işletmelerde yapacakları beceri eğitimi ile ilgili gerekli bilgiler verilmelidir.
- Öğrencilere ayrıca kendilerine tanınmış olan yasal haklar eksiksiz olarak verilmelidir.
- Öğrencilere staja başladıkları zaman işletmelerde hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Stajyerlerin farklı departmanları tanımaları için rotasyon uygulanmalıdır.
- İşletmelerin öğrencilere yasal haklarını gerektiği şekilde uygulamalıdır. Bunlarda çalışma saatlerinin yasal sınırlarda uygulanması, fazla mesai durumunda gerekli ücretin ödenmesi, yasada belirtilen ücretten daha düşük ücret ödenebilir.

- İşletmeler bu yasal hakların yanı sıra öğrencilere gerekli sosyal hakları da vermelidir. Bunlarda; barınma, yeme-içme imkânlarını sağlanabilir.
- İşletmelerde yöneticilerin stajyer öğrencilere gerekli yardımı göstermelidirler. Öğrencileri geleceğin kalifiye personeli olarak eğitmelidirler. Ayrıca yöneticiler, öğrencilerin işleri ile ilgili önerilerini dikkate almalıdırlar. Çalışanlara adil davranmalıdırlar.

Kaynakça

- Altınel, M. (2016). *Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik özelliklerinin analizi: Batı akdeniz bölgesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta. s. 13
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Spss uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründeki istihdamla ilgili görüşleri ve sektördeki kariyer beklentileri: Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Barrows, C. W. ve Powers, T. (2009). *Introduction to the hospitality industry*, hoboken, New Jersey: John Wiley Sons, Inc.
- Civelek, H. (2014). *Ortaöğretim düzeyindeki turizm öğrencilerinin turizm sektörüne ilişkin görüşleri (Trabzon İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanan dersler üzerine ampirik bir araştırma: Mersin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 154-169.
- Çevik, R. (2012). *Ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin beceri eğitimine bakış açılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dağdeviren, A. (2007). *Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların ders programlarının fonksiyonel açıdan değerlendirilmesi*.

- Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Ehtiyar, R. ve Üngüren, E. (2008). Turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı seviyeleri ile eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 159-181.
- Emir, O., Pelit, E. ve Arslan, S. (2010). Turizm alanında önlisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141-165
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. 3.Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Olçay, A., Yıldırım, İ. ve Sürme, M. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj eğitimi hakkında görüşleri: Gaziantep ili örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 324-334
- Öncüer, M.E. (2006). *Avrupa Birliği eğitim politikasında mesleki turizm eğitimi yaklaşımı ve Türk turizm eğitimine uygulanabilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pak, Ö. (2015). *Türkiye’de mesleki turizm eğitimi ve zorunlu staj: Turizm meslek lisesi örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir
- Pehlivan, R. (2007). *Lisans düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrencilerin sektör ile ilgili tutumlarının mezuniyet sonrası kariyer seçimi etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 139-164.
- Sarı, H.(2007). *Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi alan öğrencilerin staj sürecine adaptasyonu üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson, Boston.
- Tekbalkan, M. (2015). *Önlisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına yönelik öğrencilerin bakışları: Ondokuz Mayıs Üniver-*

- sitesi'nde bir uygulama. *Electronic Journal Of Vocational Colleges- 4. Umyos Özel Sayısı*, 16-22.
- Taşkın, M. (2006). *Ortaöğretim turizm eğitiminde staj ve izmir ili otelcilik turizm meslek liselerinde bir uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Türkseven, E. (2012). *Turizm eğitiminde yaşanan staj sorunları: Lisans öğrencilerinin görüşlerine yönelik bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ulama, Ş., Batman, O. ve Ulama, H., (2015). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer algılamalarına yönelik bir araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 339-366.
- Üzümcü, T.P, Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin, mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 179-199.
- Yazıt, H. (2013). *Turizm işletmeciliği eğitimi alan lisans ve ön lisans öğrencileri staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farkların belirlenmesi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Akay, B., Uslu, A. ve Sancar, M. F. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: Lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 212-236.